

زنجیره‌ی په روه‌رده‌ی

(6)

هامشوکردنی مزگه‌وت و نویزی جه‌ماعه‌ت

له‌ریی خودا ده به خش瑞 و نافروش瑞

پیشکەشە

- 1- بهو کەسانەی گوئ لە هەموو و تەیەك دەگرن و شوین
چاکە کانى دەکەون.
- 2- بهو دایك و باوکانەي بە تەنگ روڭلە کانيانە وەن.
- 3- بهو موسلمانە بەورانەي بونەقە چراو چوار دەوري خۆيان
رووناڭ دەکەنەوە.

Kurd1425@yahoo.com

بهناوی خوای به خشنده و میهره بان

سوپاس و ستایش بُخوای گهوره و دروودو سلاو بُوگیانی
پاکی پیغمه مبهه ری پیشه وا محمد (صلی الله علیه وسلم) وه بُو
سهرگیانی هاوهل و شوین که و توانی تا رُوزی دوایی.

/ خوینه راه به ریز

ئەم نامیلکە بچکولەیە كە لە بەردەستتدايە چەند باس و
باپەتىكى لە خۆ گرتۇوە كە باسى زھرورەتى نويىزى بە
كۆمەل دەكتات و بانگەوازىكى دىلسۆزانەيە بُۋئە و
موسۇلمانانەي كە خۆيان بە مالى دونياوه خەرىك
كردووه و لە كاتى بىستنى بانگدا پەنجەيان دەخەنە ناو
كونە گوئيانەو بُۋئە وەي كە گۈئى بىستى بانگە كە نەبن.
وە ئاگادار كردىنە وەيە بُۋئە كە سانەي هەلگرى يەكىك
لە رەوشته كانى دوو رووه كانى و بە خۆيان نازازن يان
خۆيان هەلدە خەلەتىنن و (ئىبلىيس) يان كردووه بە
مامۆستاي خۆيان بُۋئە وەي پىش مردىيان بگەربىنە وە

بو لای پهروه دگار وله تاوانه کانیان پهشیمان ببنه وه و
پیکه مزگه وت بکنه به پیپه وی زیانیان .
وه راست کردن وهی هلهی ئه و موسلمانانه یه که ته نه
ئه وهنده له مزگه وت تیکه یشتون که بو مردوو شوردن
و پرسه دانان به کار دیت و هوهک ههر شوینیکی گشتی تر
سهیری دهکنه، یان وا ده زانن ته نهانه بو ئه وه کراوه که له
سالیک دا ته نهانه مانگیک خواپه رستی تیا بکریت که
ئه ویش مانگی رهمه زانه یان هفتھی جاریک نویزی تیا
بکریت که بوزانی ههینی یه بو نویزی ههینی .

وه هوکاری نوسینی ئه م با بهته بینینی مزگه وت کانه به
چولی که ههندیک جار له نویزه کاندا زمارهی نویز خوینان
لە پهنجه کانی دهست تى ناپه پریت به تایبە تى نویزی
بە یانیان . وه واي لیھاتووه شەرمە ئه گەر گەنجیک هاتوو
چوی مزگه وت بکات ودک بلئی مزگه وت خەلۋەتكەی پیری
یه و ته نهانه بو کە سانی به تەمەن کراوه به ھیواي راست
کردن وهی هەموو ئه و هەلانه له ناخ و بۆچونه کانمادا .

وه داوا کارین له خواي بەبەزەیی که کارهکەمان جىي خۆي
گرتبيت و ببىتە مايھى رەزامەندى خوا و سوود مەندى

موسولمانان لیٰ و هیوا دارین له هه موو لايهک له دوعای خیر بی بهشمان نهکهنه.

يەكەم / حۆكمى نويزى بە كۆمەل :

راوبوچونى جياوازهه يه له نیوان زاناياندا سه بارهت
بە حۆكمى نويزى بە كۆمەل و بهشىوه يه کى گشتى سى
پايان زور باون :

1- دەلین سوننەتى داكۆكى لى كراوه (سنە مؤكدة) واتە
بە كردنى پاداشتمان دەست دەكەويت بەلام بەنە كردنى
تاوانبار نايىن كە ئەمەش پايد زوربەي زانايانه
و دەنیويشياندا حەنەفيه كان و مالكى يەكان و بهشىك
لە شافعى يەكان و سيد سابق لەكتىبى (فقە السنە) دا
ئەم رايى لەپەسەندە.

2- دەلین فەرزى كىفايىه يه واتە ئەگەر چەند كەسىك لە و
ناوچە يە يان ئە و مزگەوتە پىرى هەستن تاوانى لە سەر
ئەوانى ترييش لا دەچىت بەلام ئەگەر كەس پىرى
ھەلنى ساو نويزى بە كۆمەل لە مزگەوتە كاندا نە كرا
ئەواخەللى ئە و ناوچە يە و دەورووبەرى ئە و مزگەوتە

هەموو پىئى تاوانبار دەبن ئەمەش راي بەشىك لە
شافعى يەكان و ئىمامى نەوهۇي و ابن سریج و ابن
اسحاقە و مامۆستا على باپيرىش ئەم رايەي لا پەسەندە
لەكتىبى مسولمانى كاملاً .

3- فەرزى عەينە واتە پىّويىستە هەموو پىاوىكى
موسولمانى ئاقلى بالغ لەسەرى پىّويىستە بچىت وھەر
پىنج فەرزى نویزىڭان بەكۆمەل بکات مەگەربەعوزر
ئەگەرنا تاوانبارە ئەمەش راي او زاعى و احمد و ابو ثور
و ابن المنذرە و عبد العظيم بن بدویش لەكتىبى
الوجيزى فقه السنة والكتاب العزيزدا ئەم رايەي لا
پەسەندە .

تىبىينى / هەركام لەوانەن كەدەلىن فەرزى عەين يان
فەرزى كىفا يەيە بەممەرجى بەركەوتىن (صحە) ئى دانانىن
واتەنالىن نەگەرنویزىڭان فەرز بەكۆمەل نەكريت دروست
نىيە .

تهنها (داود الظاهري) نهبي که دهلىن به کومهل نه کريت
نويرشى فەرز دروست نى يە شياوى باسە هەرييەك لەوانە
بەلگە بۆ بۆچونەكانى خۆيان دەھيننهوه.

1-ئەوانەي کە دهلىن سوننەتە دهلىن لەگو فتارو كردارى
پىغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) باسى لى كراوه وە
ئەوه وەردەگرن لەو دەقانەي باسى نويىشى به کومهل
دەكات كە سوننەتە پاشترەندىك لە دەقەكان باس لى
دەكەين.

2-ئەوانەي کە دهلىن فەرزى كىفايەچەند فەرمۇودەيەك
بەبەلگە دىيىنەوەلەوانە {ابو دەرداء دەفرەرمۇيىت بىيىتم لە
پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەيفەرمۇو: (ھەر
سى كە سى لە ئاوه دانىدا بن يان لە دەشتىدا و نويىز بەرپا
نەکريت لە نىيۇياندا - واتە به کومهل - ئەوه بىيىكمان
شەيتان دەيانخاتە ژىير رېكىيە خۆيەوه جا كۆمەل بىگرن
چونكە گورگ تەنيا مەرى ئاوه كى ولەران دابراو
دەخوات) رواه ابو داود باسناد حسن .

و ه دهلىن که پيغامبر (صلی الله علیه وسلم) سوپاي
به پرئى كرد بۇ غەزا پىئى دەفەرمۇن لە دوورە وە گۈنى
بىگرن ئەگەر گويستان لە باڭ بۇو ئەوا وا زيانلىنى بېھىن
چونكە موسولمانان

3- ئەوانەي كە دهلىن فەرزى عىنە چەند دەقىك بە بهلگە
دەھىننە وە لەوانە :

أ- لە قورئاندا :

خواي گەورە دەفەرمۇي (و أقيموا الصلاة و آتوا الزكاة
واركعوا مع الراکعين) البقرة 43،
واتە: نويىز بىكەن و زەكتى مالە كانتان دەرىكەن و لە گەل
كېنىش بەراندا كېنىش بەرن دەبىن خواي
گەورە دەفەرمۇي (واركعوا مع الراکعين) ئەگەر مە بهست
پىئى تەنها نويىز بەرپا كردىن بوايە ئەوا ھەرسەرەتاي
ئايەتكە بەس بۇو كە دەفەرمۇي نويىز بەرپا بىكەن بۆيە
پىويىستى بەم دەكەد بەلام
ھەلبەتە پىويىستە بە كۆمەلىش بىرىت .

و ه خواي گهوره ده فهروموي (و اذا كنت فيهم فاقمت لهم
الصلة فلتقم طائفة منهم معك) النساء 102

واته: (ئەگەر له جەنگىكدا تۆيان له گەلدا بويت و نويزىت
بۇ كردن با كۆمەلىيكتىيان له گەلتىدا نويزىت بکەن و پاشان
كۆمەلىيكتى تريشيان بىين جا ئەگەر لەكاتى شەپدا
ئاوهاجەخت لەسەر نويزى بەكۆمەل بكرىت ئەى لەكاتى
ئاسىيى دا دەبىت چۈن بىت).

و ه خواي گهوره ده فهرومويت (يوم يكشف عن ساق
ويدعون الى السجود فلا يستطيعون خاشعة ابصارهم
ترهقهم ذلة وقد كانوا يدعون الى السجود وهم
ساملون). القلم 42-43

واته / كۆمەلىيكتى هەن لە قيامەتىدا داوايانلى دەكرىت
كە سوجده بېرن بۇ خواي گهوره بەلام ناتوانى چاوايان
داخستووه و سەر شۇپ و زەللىن چونكە لە دنیادا بانگ
دەكran بۇ سوجده لەش ساغيش بۇون نەدەھاتن
سەعدى كورپى موسەيىب ده فهرومويت: گويييان له (حي

على الصلاة وهي على الفلاح) دهبوو وەلاميان
نەدەدايەوە لەكاتىكدا لەشيان ساغ بۇو.
كعب الاحبار دەفەرمۇيىت: (سويند بەخوا ئەم ئايەتە
تەنها لەبارەي ئەوكەسانەوە هاتە خوارەوە كە لە نويىزى
بە كۆمەل دوا دەكەوتىن).

ب-لەسوننەتدا:

ئەبو ھورەيرە دەفەرمۇيى: پىيغەمبەر(صلى الله عليه
وسلم) فەرمۇيى: (سويند بەو كەسەي كەگىيانى منى
بەدەستە خەرىك بۇو فەرمان بىدەم نويىز بىكىت وپىاۋىك
لەجىي خۆم دابىنیم پىيش نويىزى بکات و خۆشم لەگەل
كۆمەللىكدا دەرچم كەكۆلەكە داريان پى بىت و بېچم بۇ ئەو
پىاوانەي كەنايەن بۇ نويىزى بەكۆمەل مالەكانيان
بەسەردا بىسوتىيەن). متفق عليه.

وە ئەبوھورەيرە دەفەرمۇيى پىاۋىكى كويىرەت بۇ لاي
پىيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) وەوتى كەس نى يە
دەستم بىگىت و بمەيىنەت بۇ مزگەوت ئايا رىيم دەدەيت

که له ماله وه نويز بکه؟ پيغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) پئی دا بهلام که رویشت بانگی کرد هو وه فه رموموی گویت له بانگه؟ وتی بهلئی، فه رمومی: دهی وه لام بد هره وه - واته و هره بو مزگه وت - رواه مسلم، جائے گهر پیاویکی کویر پیگه نه درابیت له ماله وه نويز بکائے ی بو خه لکی تر چون پیگه دهد ریت.

وه ئین عباس ده فه رمومی: پيغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) فه رموموی: (هه رکھ سیک گوئی له بانگ بوو هیچ عوزریکی نه بوو بوچون به ده م بانگ که وه نه چوو له ماله وه نويزه کرد یان دوایی نويزه کرد ئه وا ئه و نويزه لی و هر ناگیری مه گه ر عوزری هه بی، وتیان: عوزر چی یه؟: فه رموموی: ترس یا نه خوشی)، رواه ابو داود و ابن ماجة و ابن حبان فی صحیحه.

ج- ووتھی هاوه لان:

علی کوری ئه بو طالب ده فه رمومی (نويزه در او سیی) مزگه وت دروست نی یه ئه گه رله مزگه و تدا نه یکات، وتیان:

دراوستی مزگهت کییه ؟ فهرومومی : ئەوهى كەگۈئى
لەبانگ دەبىت. رواه احمد فى مسنده
ئەبوو هورهيره دەفهرومومی : ئەگەرگۈئى مىرۇۋە به قور
قوشمى تواوه بئاخنرىت باشتەر بۆي لەوهى كەگۈئى
لەبانگ بىت و وەلام نەداتەوه.

جارەنگە خويىنەرى بەرپىز واتىبگات ئىيمە پاي سىيەم
(واتە ئەوهى كە دەلى فەرزى عەينە) پەسەند دەكەين بۆيە
وابەدۇورو درېڭىزى بەلگە كانىيمان ھىنناوه بەلام ئىيمە لەو
ئاستەدا نىيىن رايىك پەسەند بکەين بەسەر رايىكى تردا
ئەوهندە ھەيە ئەو بەلگانەمان بۆ ئەوه ھىننا خەلکى نويىزى
بەكۆمەل بەكەم نەزانن وبەسوك سەيرى نەكەن چونكە بە
پاستى كەم تەرخەمى زۇر دەكريت و مزگەوتەكان زۇر
چۆلىيان پىيوه دىيارە .

دوروهه / گهورهه نويزى به كۆمهل :

فەرمۇوەدە زۆرە سەبارەت بە گەورەيى و فەزلى . نويزى
بە كۆمهل و چوون بۇ مزگەوت ئىمە هەندىكىيان باس
دەكەين :

1- عبد الله يى كويىرى عمر دەفەرمۇي پىيغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) فەرمۇي : (نويزى به كۆمهل چاك ترە لەنويزى تاك بەبىست و حەوت پلە) رواه البخارى و مسلم .

2- ابو ھورەيرە دەفەرمۇي پىيغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) فەرمۇي : (نويزى موسولمان بە كۆمهل بىت بىست و پىنج ئەوهندە خىرى ھېيە وەك لەوھى لەمال يان لە بازار بىكىات، ئەويش لەبەر ئەوھى ئەگەر دەست نويزىكى باشى گرت و ھاتە دەرەوە تەنها بۇ نويزى بىتە دەرەوە ھەر ھەنگاۋىيک دەنىيت پلەيەك پىيى بەرز دەبىتەوە تاوانىيکى لى ھەل دەوەرىت وەبەردەوام فريشته سەلاواتى لەسەر دەدەن تا لەشويىنى نويزەكەيدا بىنۇتەوە و دەلىن : خوايە سەلاواتى لەسەربىدە خوايە پەھمى پىيى بکە، وە ھەركەسىك چاوهەرىي نويزى بکات

ئهوا بەردەوام خىرى نويزىھكەي بۆ دەنۇسلىقىت) . متفق

عليه

3-پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفرەرمۇي:

(ھەركەسىيىك نويزى خەوتنان بەكۆمەل بکات ئهوا وەك ئەوه وايىدە نىوهى ئەوه شەوه نويزى كىرىبىت، وەھەر كەسىيىك نويزى بەيانى بەكۆمەل بکات وەك ئەوه وايىدە نىوه شەوه نويزى كىرىبىت) رواه احمد وسلم

وابو داودوالبيهقي

4-ابو ھورەيرە دەفرەرمۇي پىغەمبەر (صلى الله عليه

وسلم) دەفرەرمۇي (ھەركەسىيىك بەيانىيان وئىواران بچىت بو مزگەوت ئهوا خواي گەورە شوينى خۆى لەبەھەشتدا بو ئاماذهەكەت ھەركاتىك دەپروات و دېت) متفق عليه

5-خواي گەورە دەفرەرمۇي : (انما يعمر مساجد الله

من آمن بالله واليوم الآخر) التوبه 18

واتە: تەنها ئەوه كەسانە مالەكانى خواومزگەوتەكان ئاوهدان دەكەنەوه كەباوهپيان بەخواو بەرۋىزى دوايسى هەيءە، وە دىيارە كەئاوهدان كەردىنەوه بىرىتى نى يە لە

دروست کردنی به تنهای چونکه ئەگەر نویشتو خوا
پەرسنی تیا نەکریت ئەوا لەگەل ھەر خانوویەکی تردا
جیاوازی نی یە .

6- ابو ھورەیرە دەفەرمویت پىيغەمبەر (صلی اللە علیه
وسلم) فەرمۇی: (ھەركەسىيک لە مالى خۆيدا خۆى پاك
بکاتەوه - دەست نویىز بگریت - پاشان چوو بۆ يەكىيک
لە مالەكانى خوا بۆ بەجيھىنانى يەكىيک لە فەرزەكانى
خوا - نویىز - ئەوا ھەنگاوه كانى بە يە كىكىيان تاوانىيىكى
لى ھەلّدەوەرىت و بەوى تريان پلهىك بەرز دەبىتەوه)
رواه مسلم .

7- ابو سعید دەفەرموی : پىيغەمبەر (صلی اللە علیه
وسلم) فەرمۇی : (ئەگەردەيتان كەسىيک خۇوى
بە مزگەوتەوه گرت بۇ شاھىدى ئىمامدارى بۆ بده)
خواى گەورە دەفەرمویت : (انما يعمر مساجد اللە من
امن باللە واليوم الآخر) رواه احمد وابن ماجه وابن
خرىمە وابن حبان والتترمذى وحسنە والحاكم وصححه .

8- ابو هوره یره ددهرموی : پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) فهرموی : ئایا ری نیشاندھریتان بکەم بۇ ئەوهى بەھۆیەوە خوای گەوره تاوانەكان دەسرىيەتەوە و پلهى پى بەرز دەكاتەوە؟ و تىيان : بەلى ئەى پیغه مبهرى خوا (صلی الله علیه وسلم) فهرموی : (دەست نويىز گرتن بە تەواوى لەکاتى ناپەحەتىدا، زۆر ھەنگاو نان بۇ مزگەوتەكان وە چاوه پىكىرىدىنى نويىز لەدواى نويىز ئەو سەنگەر گرتنه ئەوە سەنگەر گرتنه ئەوە سەنگەر گرتنه) رواه مالك و مسلم والترمذى والنسائى.

9- ابو دەرداء دەگىپەيتەوە لەپیغه مبهر ھەوھە (صلی الله علیه وسلم) فهرموی : مزگەوت مالى ھەمۇو لە خوا ترسىيکە (تقى) وە خوای گەوره گرتنى كردووھ بە پىشودان و پەحمەتو پەرينەوە لەپىرىدى سىيراط بۇ بەھەشت بۇ ئەوکەسەئى مزگەوت دەكات بەمالى خۆى) رواه الطبرانى والبزار بسىند صحیح.

10- ابو امامە ددهرموی پیغه مبهر (صلی الله علیه وسلم) فهرموی : (خوای گەوره و فريشتنەكانى سەلاوات

ددهن له سه‌ر پیزی یه‌که‌م له نویشی به کوئمه‌لدا –
وتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌ی پیزی دووه‌م؟ فه‌رموی:
خوای گه‌وره و فریشته‌کانی سه‌لاوات ددهن له‌سه‌ر
پیزی یه‌که‌م و تیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ئه‌ی پیزی
دووه‌م؟ فه‌رموی: وه له‌سه‌ر پیزی دووه‌م). رواه احمد
والطبرانی بسند صحیح.

11- عائشه ده‌گیّریت‌هه‌و له‌پیغه‌مبه‌رهوه (صلی الله علیه
و سلم) فه‌رموی: (خوای گه‌وره و فریشته‌کانی سه‌لاوات
دهنهن له‌سه‌ر ئه‌و که‌سانه‌ی له‌لای پاستی پیزه‌کانه‌وه
نویش ده‌کهن) رواهابو داود وابن ماجه.

12- ابو هوره‌یره ده‌فه‌رمویت پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه
و سلم) فه‌رموی: (ئه‌گهر خه‌لکی بیان‌زانیا‌یه بانگ و پیزی
یه‌که‌می نویشی به‌کوئمه‌ل چه‌نده خیّری گه‌وره‌ی تیدایه‌وه
پاشان به‌تیر و پیشک نه‌بیت به‌ریان ناکه‌ویت ئه‌وا تیرو
پشکیان بو‌ده‌کرد، وه‌ئه‌گهر بیان زانیا‌یه زوو هاتن
بو‌نویشی نیوه‌رۆ چه‌ند خیّره ئه‌وا پیشپرکییان بو
ده‌کرد، وه‌ئه‌گهر گه‌وره‌یی و خیّری نویشی خه‌وتنان و

بەيانىيان بزانىيايە بە كۆمەل ئەواھەھاتن ئەگەر لە سەر
چوار چنگولەش بوايە) رواھ البخارى.

13-ابو موسى دەفەرمۇئى: پىيغەمبەر (صلى الله عليه
وسلم) فەرمۇئى: (گەورقىرين پاداشت لەنويزدا -
بەكۆمەل-بۆئەو كەسەيە كەدورقىرين پىيگە دەپرىت) رواھ
مسلم.

14- كەعبى كورى عجرە دەفەرمۇئى : پىيغەمبەر (صلى
الله عليه وسلم) فەرمۇئى: (ئەگەر يەكىك لەئىيۇد دەست
نويزىكى باشى گرت و پاشان بەنيازى مزگەوت ھاتە
دەرهوھ باپەنجەكانى نەخاتە ناویەكەوھ - التشبک -
چونكە ئەو لەنويزەدايە) رواھ الترمذى وابو داود.

15- ئەبو ھورەيرە دەفەرمۇئىپىيغەمبەر (صلى الله عليه
وسلم) دەفەرمۇيىت: (حەوت كۆمەل ھەن لە پۇزى دوايى
دا لە ژىر سىيېھرى خواى گەورەدا حەشر دەكىرىن لەو
پۇزەدا كە ھىچ سىيېھرىك نى يە سىيېھرى ئەو
نەبىت.....پياوېيك دلى وابەستەي مزگەوت
بىت.....) متفق عليه.

16- بريده ده فه رموئي پيغه مبهر (صلى الله عليه وسلم) فه رموسى : (مزده بدهن به وانه‌ی له تاريکيدا ده رون بو مزگه‌وت به روشنایي ته و او له روزی قيامه‌تدا) رواة ابو داود والترمذی.

ئه‌مه کۆمەلیک لهو ده قانه‌ی باسى گهوره‌يى و خىرو بهره‌كەتى نويىزى بە كۆمەل و هاتوو چۇى مزگه‌وت دەكات وەدەقى تر زۆرە لهو باره‌يەوه بەلام ئىيمە تەنها ئەوه نىدەمان ھىنناوه، وە ئەو خالانه‌ی لەم دەقانه‌و دەقەكانى ترىشەوه وەردەگىرىت بە كورتى سودى نويىزى بە كۆمەل و هاتوو چۇى مزگه‌وت ئەمانەن:

1- نويىزى بە كۆمەل بىست و حەوت پلە خىرى
ھەيە بە سەر نويىزى تاكەكەسدا.

2- نويىزى بە كۆمەل بە قەد بىست و پىنج نويىزى تاكەكەس خىرى ھەيە يان كەله مالەوه بىكەت.

3- ئەگەر بە دەست نويىزەوه بچىت بو مزگه‌وت ھەر ھەنگاوىيك دەننېيت پلەيەك لاي خواى گهوره پىسى بەرزىدە بىته‌وه و تاوانىيكتلى ھەلدەوه رىت.

4-دوای ئهوهی له نویزى بەکۆمەل دەبىتەوە چەندىيڭ
لەشويىنى نویزەكەدا بەمىنېتەوە فريشته دوعاى خىرت
بۇ دەكەن .

5-پىش نویز ئەگەر زوو بچىت و چاوهپروانى دابەستنى
نویزىكەيت چەندىيڭ چاوهپروانى نویز دابەستن بىت
ئهواوهك ئهوه وايىه لەنویز دابىت ئهوندە خىرت بۇ
دەنوسرىت .

6-نویزى خەوتنان وبەيانى بەکۆمەل بکەيت جىگە لە
خىرى نویزە بە كۆمەلەكە خىرى شەو نویزىشت بۇ
دەنوسرىت .

7-بەھاتوچۇى مزگەوت خواى گەورە چەند پلەو
شويىنت بۇ ئامادە دەكەتسەن دەنەزلىتىتەوە لەبەھەشتدا .

8-چۈن بۇ مزگەوت دەبىتە هوى ھەلوھرىنى تاوان
وبەرز بۇونەوهى پلەي بەندە لاي خواى پەروردىگار .

9-لە كوفرو دوورۇویي پارىزراودەبىت چونكەپىغەمبەر
(صلى الله عليه وسلم) دەفەرمۇي:شايمەتى ئىمانى بۇ
بەهن .

- 10- به لگه‌ی باوه پریونه به خواو پوشی دوایی.
- 11- خوای گهوره گرننی به هه شت ده داتنی به هاتو
چوکردنی مزگه وته کان وئاوه دان کردنه وهیان وله پردي
سیراط یارمه‌تی په پرینه وه ده دات.
- 12- ده چیته پیزی پاریزکارانه وه (متقین).
- 13- زوو بچیته مزگه وت پریزی یه که م ولای راستت
به رده که وی که به هویانه وه خوای گهوره و فریشته کانی
سه لاواتت له سه رده دهن.
- 14- تاریگه‌ی دوورتر بپریت خیرت زیاتر بو ده نوسریت
وه هنگاوی زیاتر ده نیت که به هویه وه تاوانی زیاترت لی
هه لدده و هریت و پله‌ت زیاتر لای خوای گهوره به رز
ده بیته وه.
- 15- له و کاته وه له مال دیتیه ده ره وه خیری نویژت
بوده نوسریت و وه که وه وایه له نویژدا بیت.
- 16- به هوی پابهند بیون به مزگه وته وه ده بیته یه کیک
له وانه‌ی له قیامه تداله زیر سیبه ری خوای گهوره دا حه شر

دەكىيىت كەلەو بۇزە داھىچ سىيېھرىيەك نى يە سىيېھرى خوا نەبىيەت.

17- تاقى كرنه وھى بەندەكانە تابزانلىيەت كى گويپايەلى فەرمانەكانى خواو پىيغەمبەر دەكەت و كى پشتىيان تى دەكەت.

18- يەكتەر ناسىينى موسىلمانانە تاواهك يەك لاشەبن و وەك بىنايەك بن يەكتى بەھىز بکەن وھئەو كەسەمى كەلەمزرگە و تدانويىز نەكەت خەلکى گەپەكەكە نايناسن مەگەر يەكىك بەھۆى ئىش و كارى دنیايى يەوه بىناسىيت كەئەوיש پشتى پى نابەستىيەت.

19- فيركىردىنى نەزان و بەئاكاھىنالەنەوھى بى ئاكاچونكە نەزان كەسى شارەزاو زانا دەبىنلىيەت و چاوىلى دەكەت بى ئاكاش گۈئى لەئامۇرگارى دەبىيەت و بە ئاكا دىيەت.

20- ئەو خشوعەمى كەنويىزخوين لەنويىزلى بەكۆمەلدا هەستى پى دەكەت وھئەو سودەمى كەنويىزەكەمى دەيکات ئەوكەسە هەستى پى ناكات كەلەمالەوە نويىز دەكەت يان

به ته نیا نویز ده کات به لکو نویز که له سه ری گران ده بیت
ودوای ده خات و هپاشان نویز ده نوکه ده کات.

21-رق ههستان و ترساندنی دوزمنانی خوا به تایبه تی
(ئیبلیس) و سهربا زه کانی له جنۇكەو مروق، ئەوانەی کە
زۇر پەست دەبن کاتىيىك موسولمانان بەگشتى و
گەنجه کان به تایبەتى روودەكەنە مزگەوت.

22-لەکاتى چون بۇ مزگەوتدا جولەی زۇر دەكەی کە
وھرزشى لە شە به تایبەتى ئەگەر مزگەوتەكە دوور بىت
بەپىچەوانەی نویزىكىرىن لە مالە وھۆئە و تەمبەلى يەى
کە بەھۆيە و توشى مروق دەبیت ئەمەش تا قى
کراوهەتەوە.

ئەمە به كورتى ھەندىيەك لە بەلگەكان لە سەر گەورەيى و
خىرى نویزى بە كۆمەل و هاتو چۆ كردنى مزگەوت و
ئەو سودانەيلىي و ھەر دەگىرىيەت ھەلبەتە زۇر لە وەش
زىاترە بەلام ئىيمە بە مەندە كۆتايىي پى دىننەن.

سی یەم / ھۆکاره شەرعىيە کان كەپىگە دەدەن

بەئامادە نەبوون لەنوىزى بەكۆمەلّدا:

نوىزى بەكۆمەلّج بەفرىزى عەينى يان بەفرىزى
كىفايەدابنرى وەچ بەسوننەت دابنرى بەپىيى قىسىكاني
پىيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لەچەند حالەتىكدا باباى
نوىز خوين مولەتى پى دراوه كەنه يكات و نوىزەكەي
بەتهنیا بکات ئەو حالەتانەش:

1- لەكاتى سەرماءو باران و قۇپۇ چىلىپاواو باى توندو
تارىكى و گەرمائى زۇردا،

عبدالله كورى عمر دەگىرېتەوە كەپىيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمانى بەبانگ بىرژەكردىكەبانگى
نوىزىدات و بانگ بکات و بلى: لەمەن زەلەكانى خوتان -
لەشەوي باراناوى و سەفەردا - نوىزىكەن) رواه الشیخان .
(جارىكىيان عبد الله كورى عباس خوالىيان رازى بىيت
لەپۈزىكى باراناوى دا بەبانگ بىرژەكەي خۆى وت: ئەگەر
گوتت: (اشهد ان محمدًا رسول الله) مەلىنى (حى على
الصلاه) بەلكو بلى: (صلوا في بيوتكم) واتە: لە مالەكانى

خوتاندا نويز بکهن، ئنجا وەك بلىرى خەلکى ئەوهيان
پى شتىكى سەيرو نامۇ بwoo بۆيە گوتى: ئايا ئەوهتان
پى سەيرە؟ كەسيك ئەوهى كردووه كە لە من چاكتە
پىغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بىڭومان نويزى بە¹
كۆمەل كارىكى گەورەيە بەلام من حەزم نەكەد كە
بتابنەيمە دەرى و بە قورۇ چلىپاودا بېرۇن) رواه البخارى
و مسلم.

2- لەكاتى نەخوشىدا يان هەبوونى مەترسى گيان و
سامان: خواي گەورە دەفەرمۇيت (وما جعل عليكم في
الدين من حرج). الحج 78

واتە: وەلە ئايىندا سەغل تىرىدىتىن لە سەر دانەنراوه. وە
پىغەمبەريش (صلى الله عليه وسلم) فەرمۇيەتى:
ھەركەسيك بانگى بىست و بەدەمىيەوە نەچۈو نويزەكەى
وەرناكىرى مەگەر عوزرى هەبىت، گوتىان: ئەى
پىغەمبەرى خوا عوزرەكەى چىيە؟ فەرمۇى: ترسان يان
نەخوشى.

3- لەکاتى نان خواردىدا كەئامادە كرابىن وچاوى
لەدۇوى بى يان برسى بىت: پىغەمبەر (صلى الله عليه
وسلم) لهوباره يەوه فەرمۇيەتى: (ھەركات يەكىكتان
لەسەرنان خواردن بۇۋەگەرنويىزەكەش دەست
پى كرابوبواھەتاپىيىستى خۆى لى جى بەجى دەكات
پەلەنەكا) رواه البخارى.

4- لەکاتى خواردىنى شتىكى بۇن ناخوشدا ئەگەر
نەيتوانى بۇنەكەي لا بەرى: پىغەمبەر (صلى
الله عليه وسلم) فەرمۇيەتى: (ھەركەسى سىرو پىازى
خوارد با كەنارمان لى بىگرىت، وەبالەمۇزگەوتەكەمان
دۇوربىن وله مالى خۆى دابىنىشى) متفق عليه.

5- لەحالەتى تەنگاۋىدا: چونكە پىغەمبەر (صلى
الله عليه وسلم) فەرمۇيەتى: (نوىز نابى بىكىت لەکاتى
ئامادەبۇنى خواردىدايان لەکاتى تەنگاۋى دا بەھۆى
مېزۇپىسايى يەوه} رواه احمد و مسلم وابوداود.

6- وه ابو درداء دهه مویت: له شاره زای و تیگه یشتني
پیاوئه وهیه که کارو پیویستی خوی را په پینی
تاکوبه دلیکی خالی و ئاماھه وه رووبکاته نویزه کهی .
تیبینی/ پیویسته برای نویز خوین ناگاداری نه وه بیت
که نه یکاته خو و هه رله کاتی نویزه کاندا سفره رانجا و
خواردنی بوناماده بکریت و بیکاته بیانووی نه هاتن
بومزگه وт به لکو نه وه جارجاره نه گه روا پیکه وт یان میوان
هه بوو .

وه نه شکریت به خووه رکاتی نویزه کان نزیک
بووه بچیت سیریان پیاز بخوات بوئه وهی نه یه ت
بومزگه وт بویه پیم خوش بوئه و تیبینیانه بدنه
برایانی خوم تابه رچا و روون بن له کاره کانیاندا .

چواردهم / بُوچى خەلک لەنويىزى بەكۆمەل دوادەكەۋىت ؟

ئەوكەسانەي كەلەنويىزى بەكۆمەل دوا دەكەون
كۆمەللىك بە هانە بۇ خۆيان دەھىيىنەوە تا قەناعەت بە
بەرامبەر يان بکەن كە نەھاتنى ئەمان بۇ مزگەوت
كارىيەتى خراپە نىيەو هېيچ نا شەرعىيەكى تىيانى يەلەو
ھۆكارانەش:

1- خەرىكىبون بە پەيداكردىنى بىزىيۇي:

دەلىن ئىيمە خەرىكى پەيداكردىنى بىزىيۇين بۇ مال و
منداڭ خۆئەويش ھەر عىبارەتە لە كاتى بانگدا بۇ مان
ناكىرىت دوكان و شوينى كار بە جىېبەيلىن وھ دەيانەۋىت
تۇ قەناعەت پى بکەن كەئىشەكەي ئەوان باشتەرە لە¹
هاتوچۇي مزگەوت و نويىزى بە كۆمەل.

بۇوهلاامى ئەمانە دەلىن مزگەوتە كان باشتىرين و چاكتىرين
پارچە زھوين لەسەر زھوی دا وھك ئەبو ھەرىرە
دەفرەرمۇيت پىيغەمبەر صلى الله عليه وسلم فەرمۇى:
(خۆشەويىست ترىين شوين لاي خواى گەورە لە

و لاته کاندا مزگه و ته کانه، و هقیزهون ترین شوین له
و لاته کاندا لای خوای گهوره بازاره کانه) رواه مسلم،
و ئاوه دان کردنه و هیان به نویزکردن وزیکر کردن تیاییدا
گهوره ترین هوکاره بؤ زیاد بیونی پروزی نه ک نه مانی
خوای گهوره ده فهرومیت : (رجال لا تلهیهم تجارة ولا
بع عن ذکر الله و اقام الصلاة و ایتاء الزکاة يخافون يوماً
تتقلب فيه القلوب والابصار ليجزيهم احسن ما عملوا
ويزيدهم من فضله والله يرزق من يشاء بغير حساب)
النور 37 - .

واته: (پیاوانیک هن که بازرگانی و کریم و فروشتن
بئ ناگایان ناکات له یادی خواو نویزبەر پاکردن و
دەرکردنی زەکاتی ماله کانیان ، دەرسن له پروژیک کە دل
و چاو تیاییدا ئې بلەق دەبىت ، خوای گهوره پاداشتى
کاره چاکە کانیان دەداتە وە لە فەزلى خۆی بۆیان زیاد
دەکات - بزق و پروزى - و خوای گهوره ویستى هەبىت
پزقى هەركەسییک دەدات بەبئ ژماردن } پاش ورد بیونە وە
دەبىنین خوای گهوره لە كوتای ئايە ته کاندا دە فهرومیت

خوای گهوره له فهزل و میهره بانی خویه وه پاداشتی
کرده وه که زیاده وه
دده داته وه روزی ئه و که سه شی که بیه ویت دهیدا به بی
ژماردن، به لام دوای ئه وهی که فه رمومی له سه ره تاوه:
پیاوانیک ههن که باز رگانی و کرپین و فروشتن له یادی
خوايان ناکات، چونکه روزی هه موموی به دهستی خوای
گه روره یه دهیدات به که سیک که بیه ویت و نایدات به که سیک
که نه یه ویت، ئه وهی ئه و نه یدات نادریت، وه ئه وهی
ئه و بیدات ریگری لی ناکریت. وه زور به نده به هوی
تاوانیکه وه که دهیکات روزی لیده گیریت وه هه رووه
پیغه مبهه (صلی الله علیه وسلم) هه والی داوه وهیان
روزیه کهی به ره که تی نامینی و هج تاوانیک گهوره تره له
سوکایه تی پیکردنی فه رمانه کان و مافه کانی خوای
گهوره و پیش خستنی فه رمانی که سانی تر به سه
فه رمانه کانی په رووه دگاردا!! پاشان ورد به ره وه له
فه رموده کهی خوای گهوره (رجال لا تلهیهم) و اته:
پیاوانیک که هیچ شتیک له یادی خوا بی ئاگایان ناکات

که واته هه رئه م کۆمه‌لە پیاون ئىتىر كەسانى تر پیاونىن
يان شىيوه پیاون چونكە نويىزىكىرىن لە مالەوە تايىبەتە بە
مندال و ئافرهت وەپىيغەمبەر (صلى الله علیه وسلم)
خەرىك بۇو مالى ھەندىيڭ كەس بسوتىنى بە سەرياندا
بە ئاگر چونكە لە مزگەوت دواكە و تبۇون وەھىچ شتىيڭ
پىسى لى نەگرت لەم كارەت تەنها ئەوەندەن بىت كە
ئەو مالانە ئافرهت و مندالى تىايىھ كە بۆيان ھەيە نەيەن
بۆمزرگەوت

2- سيفاتييڭى دوورۇدكانە :

ھەندىيڭ جارئەوانەى لە نويىزى بە كۆمەل دوادەكەون
جا به خۇيان بىزانن يان نا سيفاتييڭى دوورۇيان تىايىھ
چونكە يەكىيڭ لە ئاشكرا ترىن پەوشىتى دوورۇوەكان
كە خواى گەورە لە قورئاندا باسى كردىووه تەمبەلى
يەلە نويىزى بە كۆمەلدا كە دەفەرمۇويت : (و اذا قاموا الى
الصلاوة قاموا كسىلى يرآء ون الناس) النساء 142.

واته: کاتیک هله‌دستن بو نویز به ته مبهلی هله‌دستن
پروپامایش دکنه لبه‌چاوی خله‌کدا
وهده‌فرمیت: (ولیأتون الصلاة الا وهم کسالی)
التویة 54.

واته: ناین بونویزه کانیان به ته مبهلی نه بیت .
عبداللهی کوری مسعود ده‌فرمیت: کاتی ئیمه که س
دوانه‌ده‌که‌وت (واته له نویزی به کومه‌ل) ته‌نها دووپوه‌کان
نه بیت که دووپوه‌کی ئاشکراو ناسراوبوون، ئایا پارازی
ده‌بیت که له کومه‌لی دووپوه‌کان بیت که توندترین
سزايان هه‌یه له روزی دوايیدا؟!

3- به سوک سه‌یرکردنی فه‌رمانی خواو لاوازی ئیمان:
دواکه‌وتن له نویز به لگه‌یه له سه‌رلاوازی ئیمان و چوّلی دل
له پیزو ناسینی خوای گه‌وره ئه‌گه‌رنا چون ده‌گونجیت
بو موسولمانیکی راستی باوه‌ردار گویی له بانگ
خوازی خوایی بیت هه‌موو روزیک پینچ جار بانگی
ده‌کات (حی علی الصلاه، حی علی الفلاح) و وه‌لام
ناداته‌وه و بانگخوازه‌که ده‌لیت (خوا گه‌وره‌یه) به‌لام ئه‌م

یاری کردنکهی لاگهورهتره له خوا، سهیرکردنی فلیم و
یاری گهورهتره له خوا، کرین و فروشتنی لا گهورهتره و
ئیش و کاری دنیایی لا گهورهتره له خوا و گویی له
بانگهوازهکهیه که دهلىت: نويژ چاکتره له خه و بهلام ئەم
خه وی بهلاوه چاکتره له نويژ و ھەموو ئايەت و
فەرمودانه دەدرىت بە گوئیدا کە باس لە گرنگى
هاتوچۆی مزگەوت و خىرى دنیاو دوا بۇزى ئەو کاره
دەکات کە چى ھەموو ئەمانه بە سوک سەيردەکات و
گوئىپى نادات و كەمتەرخەمى دەکات بهلام ئەگەر
كارىكى دنیایي له بازىگانى يان كۆرى تاوان دەگىريت
بە ھەلپە بەرەو رووی دەچىت ئەمە جىاوازىيەکەيە كاتىك
كە ئىمان لاواز دەبىت بەرەو پىرچونى فەرمانە
خوايىيەكانىش كەم دەبىتەوە بەرە تا واي لىدىت
كەھەرنامىنېت. بۆيە براى موسولمان بۆئەوەي خۆت بپا
رىزى لەو تاوانە زوو روو بکە مزگەوتەكان و نويژەكان
لەوی بکەو مالەكانى خوا ئاوهدان بکەرەوە.

3- خوبەزلى زانىن:

لهو بەربەستانەی دىنە پىئى مىرۇڭ ونايىلەن ئاماھىيىت
لەنويىزى بەكۆمەلدا خۆبەزل زانىنە خوا پەنامان بىدات
چونكە ھەندىيەك كەس پىيىان شەرمە بەتهنىشت
كىرىكارىيەك يان ھەزارىيەكەوە بودىستن بەلام نازانى
كەپىيغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمۇيىت (ناچىيەت)
بەھەشتمەوە كەسىيەك كە بە ئەندازە دەنكە گەنمىيەك
خۆبەزل زانىن لەدىيدا بىيت) رواه مسلم يان لاى نۆركەس
وايە كەدەولەمەند بۇو پىيويىستى بەمزگەوت نى يەتا
نويىزى تىا بکات بەلام ئىيمە دەلىيەن ئەي ئەوكەسەي
كەلەمالەوە نويىز دەكەيت ونايەيتە مالى خواوه تو
ھەرچى چەندىيەك لەدنىادا بىزىت ھەر دەبىيەت بچىتە
مزگەوتەوە بەزىندوپى يان بەمردوپى دەي ھەول بەدە
بەزىندوپى و بەپىئى خوت بچىتە مزگەوت پىيش ئەوهى
كەبەشان ھەلبگىرييەت بېرىيەت مزگەوت بۆئەوهى نويىزىت
لەسەر بکرىيەت چونكە لهو كاتەدا نەمال ونەبازرگانى
ونەپلەو پايەو نەكارى دنيايت كەسەرقالى كردويىت
لەوەلامدانەوهى بانگخوازى خواپى سودت پىناگەيەن.

وئه و که سانه ش که به شه مری ده زانن له مزگه و تدا
ببینرین پیویسته بزانیت که مزگه و ت قوتا بخانه
پاسته قینه يه که وانه ي په روهرده ي تیا ده خوینریت
وهه هر مزگه و ته ئه و زانکویه ي که پیاوی ئازاو مه ردی
تیاده رده چیت و موسسلمانان هیزو ده سه لاتیان و ترسیان
له دلی دوژمنه کانیاندا نابیت تانه گه پینه وه مزگه و ت
وله مزگه و ته وه ده رنه په بن هه روهد چون پیشینه کانمان
لیوهی ده په پین تارپینمایی و راستی و پرووناکی به هه ممو
جیه کدا بلاو بکه نه وه، وه باوو با پیری ئیمه
هه رله مزگه و تدا گه وره بیون وه که له زانا کانی
میللته که مان په روهرده مزگه و ت و حوجره کانن ئیتر
بۆچى ئه مېۋ ئیمه به شه مری بزانین ئه گه رپوبکه ينه
مزگه و ته کان؟!!.

له کوتایی دا /

برای بەپیزم دواي پوونکردن وهی حوكمى شه رعى
نویزى بە كۆمەل و باسکردنى خىرى ئەم كاره هىچ

بیانوویه کماوه که که متهرخه می تیا بکهیت و دوا
بکهیت له مزگه وت.

به ریزان: ئەگەر فەرمانبەریک لە یەکیک لە فەرمانگە کاندا
ئیش بکات بەلام لە هەفتە یەکدا تەنها یەک رۆژ
ئامادە بیت يان لە سالیکدا تەنها یەک مانگ ئامادە بیت
بەھۆی تەمبەلی و لەش قورسی و گوئی پى نەدانەوە ،
کاتتیک به ریوه بەر يان بەرپرسە کەی داواى لى بکات کە
رۆژانە دەوام بکات و ئامادە بیت داواکەی رەت بکاتەوە
بە بیانوی ئەوهى ئەم لە مالەوە ھەلەستىت بە
ئىشە کەی و پىویست بە ئامادە بۇون و دەوام كردىن
ناکات لە دائىرە کەی ئايا ئىيۇھ چى دەلىن بەرامبەر ئەم
فەرمانبەرە؟ ئايا بەرای ئىيۇھ ھەقى ئەوهى نى يە لە
ئىشە کەی دەربکرىت و دوور بخريتەوە؟ دەرى پاتان چى
يە بەرامبەر موسۇلمانىك كەلە هەفتە یەکدا تەنها یەک رۆژ
دېت بۇ مزگەوت كە ئەويش ھەينى يە؟ يان لە سالیکدا
تەنها مانگىك دەچىت كە ئەويش مانگى رەمەزانە؟ وە وا
خۇي ھەلەنىت كە ئەو فەرزە كانى لە مالەوە جى بەجى

دهکات ، ئایا بەراستى نازانن کە نزىك بىت لهوهى خواى
گەورە لە رەحمى خۆى دوورى بخاتەوە ئایا جىاوازى
ئەم دوو حالەتە چى يە؟ ئایا هىچ فەرمانبەرىيک رۇزىك لە
پۇزان بىرى لهوهى كردووهتەوە كە ئىش و كارە دنيايى
يەكانى له مالەوه جى بەجى بکات بە بى دەوام كردن لە
دائيرەكەي؟ دەي با بېرسىن بوقچى زۆر موسولمان وا بىر
دەكەنەوە كە نويىزەكانيان لە مالەوه بىكەن بە بى ئاماذه
بوون لە شويىنگەي نويىز كە مزگەوتە؟ هەموو بەيانى يەك
و لە كاتىيىكى ديارى كراودا فەرمانبەران لە مال دەردهچن
بەرهو ئىش و كارەكانيان و قوتابى يەكان ئەپۇن بۇ
قوتابخانەكان و شەقام و جادەكان دادەپوشىن و
قەرە بالغى يەكى زۆر دروست دەكەن بەلام كاتىك بانگ
و يىزىك بانگ دەكات بۇ نويىز - بەتايبەتى نويىزى بەيانى -
چەند كەسىكى كەم نەبىت ناچن بەدەمى يەوه ئایا هوى
ئەم كەمتەرخەمى يە چى بىت؟ ئایا هەق نى يە رېزى
زىاتر لە فەرمانەكانى خواى گەورە بىگىرىت و زىاتر
گۈرنگى پى بىرىت؟ جا براى موسولمان لەدواى ئەمانە

هەمۆوی ئایا ئىتەھەتا كەی تەمبەلی و سىستى و
دواكەوتن لە نويىشى بەكۆمەل؟

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين